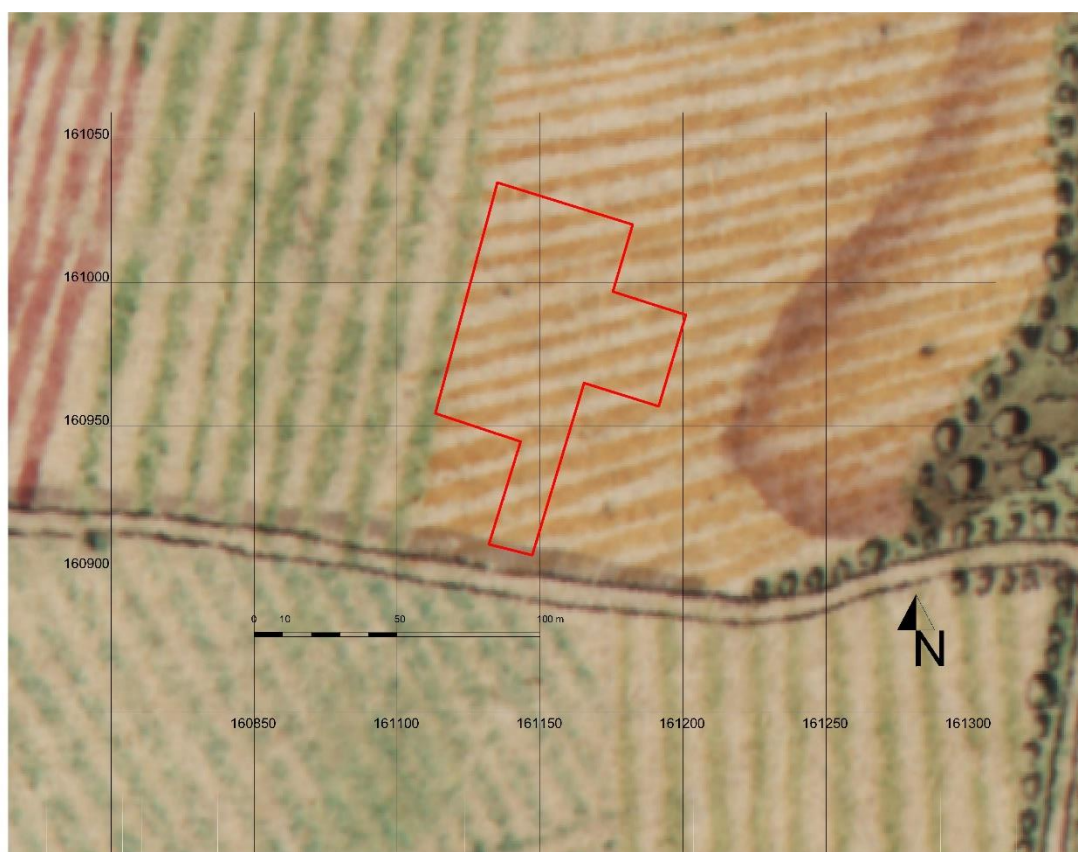

Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek

Overijse, Bredestraat

Programma van Maatregelen

DOSSIER 2017E335

Bouwen & Milieu nv

Erkend als Bodemsaneringsdeskundige type 2 (Ovam-Vlaanderen)

Erkend als expert in de Bodemverontreiniging (Leefmilieu Brussel)

Hasseltsesteenweg 2
B-3800 Sint-Truiden (BE)

In samenwerking met erkend archeoloog Rik van de Konijnenburg (Haast bvba)
expert in Historisch en Archeologisch onderzoek, Studies en Toegepast onderzoek

Dossiernr.: 2017E335
wettelijk depot: D/2017/14.148/14

Coverfoto: het terrein gesitueerd op de Ferraris kaarten (bron: www.geopunt.be)

Auteur: Anne De Loof, archeoloog

Autorisatie: Rik van de Konijnenburg, erkend archeoloog 2015/00041

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

Wettelijk depot: D/2017/14.148/14

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	8
4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen	11
5. Onderzoeksstrategie en -methode	12
6. Onderzoekstechnieken	14
7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	15
8. Lijst met afbeeldingen	15
9. Bibliografie	15

1. Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

1.1.1 Projectcode: 2017E335

1.1.2 Nummer wettelijk depot: D/2017/14.148/14

1.1.3 Naam en erkenningsnummer archeoloog: Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041, Grauwe Torenwal 6/00/1 – 3960 Bree

1.1.4 Naam en adres van de opdrachtgever: Verelst-Gilen bvba, Molenstraat 31, 3850 Nieuwerkerken

1.1.5 Locatiegegevens:

1.1.5.1 Provincie: Vlaams-Brabant

1.1.5.2 Gemeente: Overijse

1.1.5.3 Deelgemeente:

1.1.5.4 Adres: Bredestraat

1.1.5.5 Toponiem:

1.1.5.6 Bounding box:

De xy-coördinaten (stelsel Lambert72):

Nr	X	Y
1	161135.68	161034.69
2	161182.42	161020.32
3	161201.02	160988.75
4	161191.49	161956.87
5	161147.31	160904.86
6	161114.09	160954.61

Afbeelding 1: Bounding box, het projectgebied in rood, www.geopunt.be

1.1.6 Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Het projectgebied ligt in de gemeente Overijse, 6de afdeling, sectie L percelen 391N4, 391R4,, 391G5 en 391Z5 (deel). Volgens de CadGis van het kadaster (http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE) hebben de percelen een oppervlakte van (afgerond op twee decimalen):

391N4: oppervlakte 1198,64 m²

391R4: oppervlakte 1454,31 m²

391G5: oppervlakte 1876,57 m²

391Z5 (het hele perceel) : oppervlakte 1638,42 m²

De totale oppervlakte is 6167,94 m².

Afbeelding 2: de kadastrale kaart, het projectgebied in rood, alle percelen in groen www.cadgis.be

2. Aanleiding van het vooronderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de verkavelingsaanvraag in Overijse, Bredestraat, kadastrale gegevens 6de afdeling sectie L percelen 391N4, 391R4, , 391G5 en 391Z5 (deel). Bij het aanvragen van een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

Het toevoegen van een archeologienota aan een stedenbouwkundige aanvraag is afhankelijk van een aantal criteria: - De totale oppervlakte van de percelen - De oppervlakte van de geplande bodemingrepen - De ruimtelijke bestemming van het terrein - De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone of de site volgens de CAI (Centraal Archeologische Inventaris Onroerend Erfgoed).

De huidige status van de percelen is volledig onbebouwd: er staan drie gebouwen op perceel 391Z5 die buiten de verkaveling zullen blijven (zie afbeelding 2, het verschillend gebruik van de percelen door de verkaveling).

De nieuwe inplanting voorziet een nieuwe woonerf met 15 eengezinswoningen. De loten zullen een oppervlakte tussen 224 m² en 321 m² hebben en de woningen tussen 90 m² en 110 m².

De resterende oppervlakte zal voor interne wegen en gemeenschappelijke ruimte gebruikt worden, voor een totaliteit van 5486 m².

Het huidige terrein zal voor de fundering uitgegraven worden, en het gelijkvloers van de woningen zal het huidige maaiveld respecteren (er is geen kelder of parkeerkelder voorzien). De diepte van de fundering is onbekend, maar de fundamenteen worden altijd aangezet in de stabiele, vaste ondergrond, dus onder, dikwijls diep onder de teelaarde. Voor het bouwen van deze verkaveling zal over de volledige oppervlakte van de gebouwen de teelaarde verwijderd worden.

De bouwdensiteit bedraagt ca. 30% van de verkavelde oppervlakte.

Nu heeft het projectgebied geen bouwdensiteit, en op de laatst mogelijke luchtfoto uit 2016 blijkt duidelijk dat het gebied als bestaande uit gras/struiken is gebleven. Echter, op basis van de gegevens van dit onderzoek, moeten we – om de bouwdensiteit vast te stellen – ook de gebouwen (serres al afgebroken, zie punt 5.3) in de percelen bekijken: het projectgebied was – tot de bodembedekkingskaart uit 2012 – bijna volledig gebruikt voor deze structuren.

Afbeelding 3: het inplantingsplan, zoals aangereikt door de opdrachtgever

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

In het bureauonderzoek werden alle nodige gegevens verzameld en besproken om te komen tot een gefundeerde uitspraak betreffende de archeologische verwachtingen in het betrokken projectgebied. Dit onderzoek heeft volgende IT-middelen gebruikt om het archeologisch potentieel van het gebied te kennen :

- Site/object op <https://inventaris.onroenderfgoed.be>;
- Het onroerend erfgoed op de kaart, op <https://geo.onroenderfgoed.be>;
- Vorige vooronderzoeken, op <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/>;
- Alle historische kaarten, op <https://geopunt.be> en op www.cartesius.be

Het projectgebied ligt in Overijse, een zeer uitgebreide gemeente gelegen tussen de Brusselse agglomeratie en de taalgrens, en het is in de Traditionele Landschappenkaart gekarteerd als “Brabantse leemstreek”.

Het onderzoeksgebied situeert zich op de noordelijke zijde van leemrug ten zuiden van de Ijse en het ligt op een hoogte van 102,9 TAW ten zuiden tot 95,5 m TAW ten noorden; dus het terrein heeft een helling in de richting van de Bredestraat van ca. 6,16% op een lengte van 120 m

Het heeft er alle schijn van dat het bodemarchief matig geroerd is in het verleden. Uit de luchtfoto's en uit de topografische kaarten, kunnen we afleiden dat er een opeenvolging van bouwen en afbreken van serres is geweest op de percelen 391R4 en 391Z5.

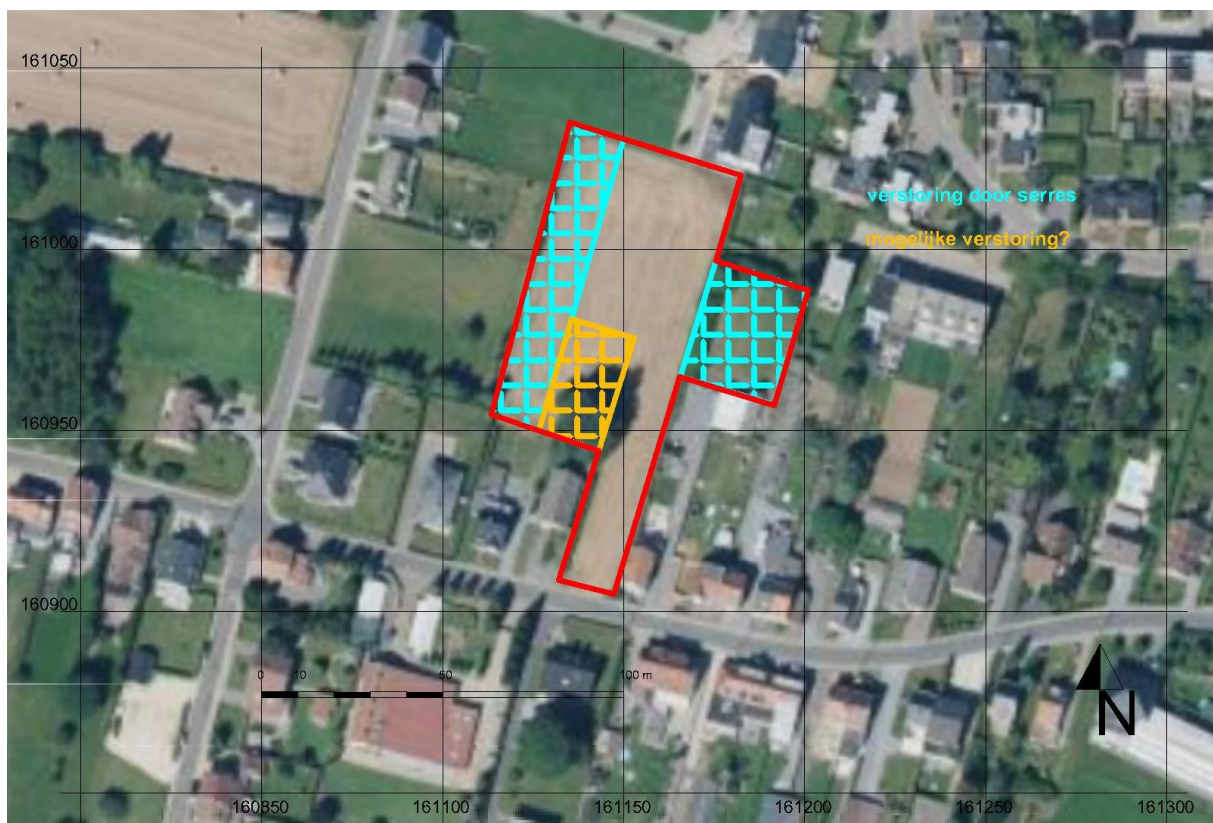
Voor wat betreft de percelen L391r4 en L391z5 bestaan de serres tot de luchtfoto uit 1979-1990, betreffende het perceel L391r4 zijn de panden op de luchtfoto uit 2005-2007 al afgebroken. De diepte van deze structuren is onbekend. Betreffende de twee centrale percelen, L391N4 en L391G5 is er een mogelijke verstorning in het perceel L391N4 en beide percelen zijn op de bodembedekkingskaart uit 2012 als lichtgrijs gekarteerd, door mogelijke afgedekte oppervlakken die geen autoweg of gebouw zijn, zoals bv. parkings of andere soorten van panden.

Uit de historische kaarten kunnen we alleen afleiden dat het projectgebied, in de 18de en de 19de eeuw, een agrarisch karakter en een gebruik als akkers/velden gehad heeft.

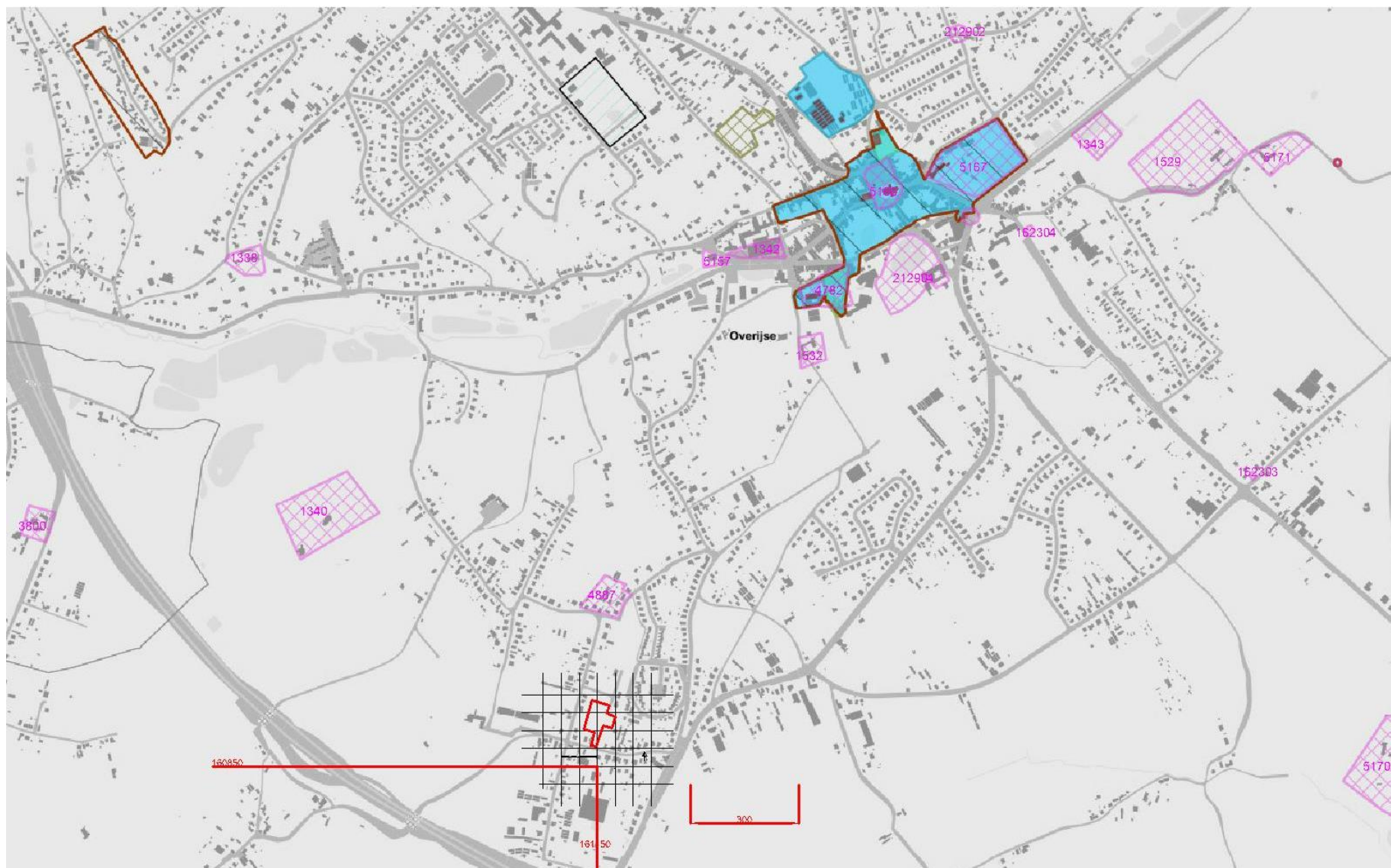
Het projectgebied ligt in droge leembodems, op een hoog terrein: die zijn een belangrijke factor voor het aantrekken van bewoning vanaf het Mesolithicum, maar het onderzoeksgebied ligt echter op een geruime afstand van water (ca 1000 m, de Ijse) en in de ruime omgeving zijn geen CAI-locaties die steentijdvondsten weergeven. Het potentieel op het aantreffen van steentijd artefactensites is dan ook laag.

In de nabije omgeving zijn geen CAI-locaties gesitueerd die duiden op (proto-)historische sites vanaf de IJzertijd en Romeinse periode en tot de vroege Middeleeuwen. Het projectgebied ligt op een geruime afstand ook van de laatmiddeleeuwse kern van Overijse en in de nabijheid van ons gebied werden er geen sporen (dichter dan van 1 km) uit deze periode teruggevonden.

Op basis van het bureauonderzoek is vooral ook het potentieel op aanwezigheid van bodemsporen uit de late middeleeuwen tot de Nieuwste Tijd matig hoger. Op de historische kaarten blijkt de afwezigheid van nederzettingen of gebouwen en heeft het gebied ook duidelijk een agrarisch karakter. Op basis ook van de erosiegevoeligheidskaart, die een sterk erosiegevoel weergeeft en op basis van een mogelijk gedeeltelijke verstoring door gebouwde en afgebroken serres, wordt het archeologische potentieel voor deze periodes matig ingeschat. De onbekende diepte van de serres en het intensieve landbouwgebruik geeft een lagere waarschijnlijkheid van vondsten voor deze periodes, maar er blijft altijd de kans op sporen niet *in situ* (er zijn rond het projectgebied verschillende cai-locaties, vanaf de volle Middeleeuwen, tussen 250 m en 1000 m ver).

Afbeelding 4: synthese van de opeenvolging van verstoringen op de luchtfoto's uit 2016, www.geopunt.be

Afbeelding 5 CAI-locaties, in rood het projectgebied, www.geo.onroenderfgoed.be

4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

a. Doelstellingen van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem

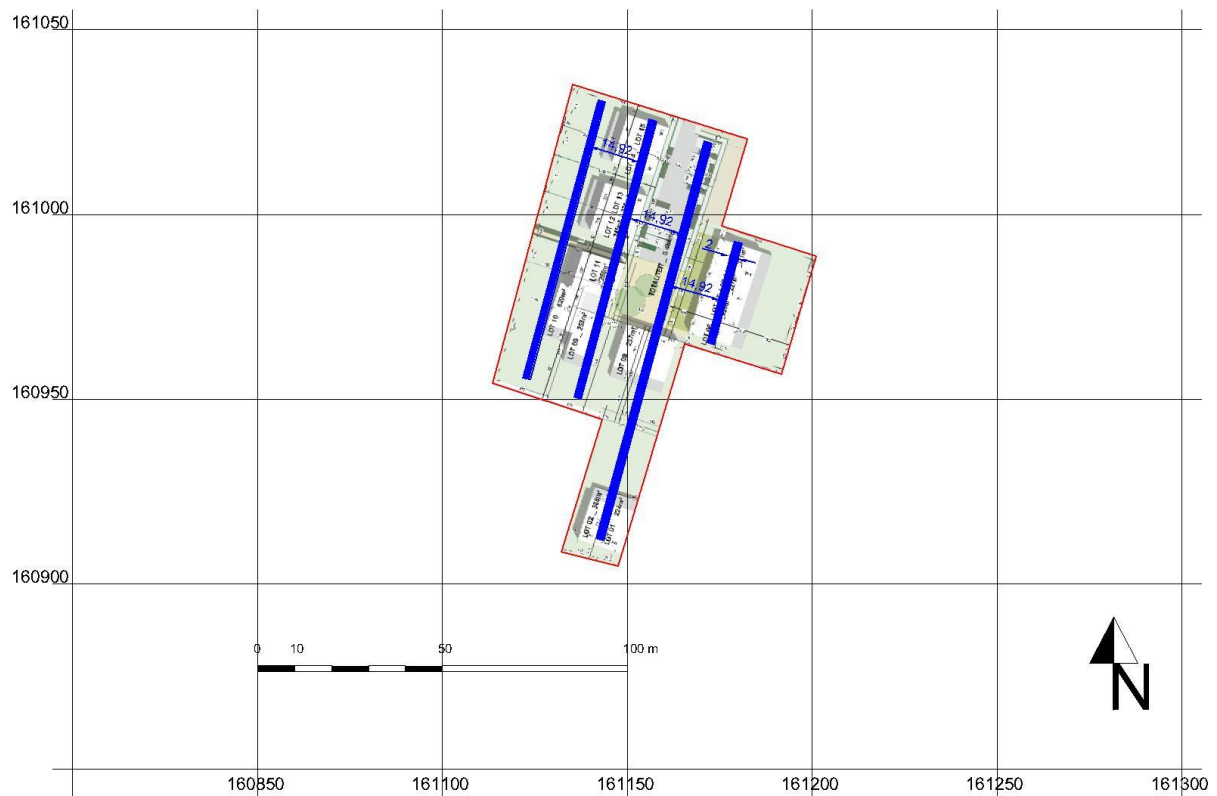
Het doel van de proefsleuven is de detectie van sites met bodemsporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- - Is er een aard(bodem)kundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen?
- Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
 - Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
 - Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke types staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Wat is de te volgen strategie bij een vervolgonderzoek?
-

5. Onderzoeksstrategie en -methode

De geplande onderzoeksmethode: verder archeologisch onderzoek wordt best uitgevoerd door middel van proefsleuven. De meest aangewezen methode om het terrein op haar archeologische waarde te onderzoeken is een ingreep in de bodem door stratigrafische proefsleuven te graven 2 m breed over de volle lengte van het terrein, bijna noord/zuid gericht. Deze oriëntatie is parallel op de verdere helling georiënteerd en is ingegeven door de situering van de nieuwe toestand, om een gelijkmatige verdeling van de sleuven onder de gebouwen en de wegen te krijgen (afbeelding 6).

Afbeelding 6 projectie op de inplanting van het voorstel van de proefsleuven, in rood het projectgebied, in blauw de sleuven

Het resultaat van de proefputten bepaalt de verder te volgen strategie in het archeologisch traject.

Randvoorwaarden

De opdrachtgever, die nog de eigenaar van de percelen is, vraagt uitstel van veldwerk omdat hij pas definitief wenst te investeren in het project na de termijn van indiening van bezwaarschriften tijdens het openbaar onderzoek en de bindende adviezen van alle betrokken instanties om te voorkomen dat plannen dienen gewijzigd te worden.

6. Onderzoekstechnieken

De meest aangewezen methode om het terrein op haar archeologische waarde te onderzoeken is een ingreep in de bodem door proefsleuven.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van ca. 15 m, wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10,9% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. Hiervoor is nog ca. 90 m² beschikbaar voor kijkvensters en volgsleuven. De kijk- en/of volgensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, en om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden.

Van alle sleuven en kijkvensters zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld. Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring voorzien om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. De erkend archeoloog/veldwerkleider is vrij in het bepalen van de noodzaak van aanvullende boringen en het aantal boringen.

Per proefsleuf wordt minimaal één profielkolom (minimaal 1 m breed) aangelegd waarbij ca. 30 cm van de moederbodem zichtbaar is. De locatiekeuze van deze profielputten is afhankelijk van de variabiliteit in de bodemopbouw. Alle bodemprofielen worden opgekuist, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, sleufnummer, noordpijl en schaalat), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes. Bij elke profielput wordt de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld genomen en op het plan aangeduid.

Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code Md. Ingezamelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden

7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen. Elke wijziging in de onderzoeksstrategie en/of onderzoeksmethode wordt tijdens het veldwerk met alle betrokken partijen besproken en pas uitgevoerd na goedkeuring door alle betrokken partijen.

8. Lijst met afbeeldingen

Afbeelding 1: Bounding box, het bouwgebied in rood, www.geopunt.be

Afbeelding 2: de kadastrale kaart; in blauw de percelen, in rood het projectgebied, www.cadgis.be

Afbeelding 3: het inplantingsplan, zoals aangereikt door de opdrachtgever

Afbeelding 4: synthese van de opeenvolging van verstoringen op de luchtfoto's uit 2016, www.geopunt.be

Afbeelding 5: het verkavelingsplan, projectie op de kadastrale kaart, zoals aangereikt door de opdrachtgever

Afbeelding 5 CAI-locaties, in rood het projectgebied, www.geo.onroerenderfgoed.be

Afbeelding 6 projectie op de inplanting van het voorstel van de proefsleuven, in rood het projectgebied, in blauw de sleuven

9. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via:

<https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>

Geraadpleegde websites:

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.gdiviewer.agiv.be

www.geo.onroenderfgoed.be

www.geopunt.be

www.inventaris.onroenderfgoed.be/

www.loket.onroenderfgoed.be